

Zpráva z 9. bienální konference Společnosti pro mezinárodní ekonomické právo

Konference Společnosti pro mezinárodní ekonomické právo (SIEL) s podtitulem *Směrem k novým obzorům: Mezinárodní ekonomické právo v měnícím se světě* se konala v Tchaj-peji na půdě Národní tchajwanské univerzity (NTU) ve dnech 9.–11. července 2025 v době, kdy mezinárodní obchod již po několik měsíců dominoval novinovým titulům kvůli americkému prezidentovi Donaldu Trumpovi a jeho protekcionistické obchodní politice.

Těsně před zahájením konference hrozilo, že Tchaj-pej bude zasažena prvním silným tajfunem letní sezony pojmenovaném Danas. Nicméně ten na poslední chvíli ztratil na síle a účastníci konference se museli po celé tři dny potýkat pouze s vydatným deštěm. Snad v tom lze najít i jistou paralelu s obchodní politikou současné americké administrativy. Navzdory početným hrozbám a vyhlášenému „dnu osvobození“ 2. dubna 2025, kdy prezident Trump oznámil bezprecedentní cla na všechny důležité americké obchodní partnery s platností od 7. července 2025, obchodní válka USA se světem nebyla dosud rozpoutána. „Tajfun Donald“ tak neudeřil svojí plnou silou na mezinárodní obchodní systém založený na pravidlech, jak jej ztělesňuje Světová obchodní organizace (WTO), ale spíše jej systematickou činností začal podemílat a narušovat důvěru v něj.

Konferenci zahájila úvodní přednáškou *Cchaj Jing-wen*, profesorka mezinárodního práva, ale především bývalá prezidentka Tchaj-wanu, respektive Čínské republiky mezi lety 2016–2024. S ohledem na to, že vyučovala na Právnické fakultě NTU a vyjednávala vstup Tchaj-wanu do WTO, jednalo se o více než příležitou volbu čestného hosta tchajwanských hostitelů, kteří proti vůli Čínské lidové republiky jen obtížně prosazují zapojení Tchaj-wanu do mezinárodního řádu. *Jing-wen* se také ve své přednášce zaměřila nejen na výzvy světovému obchodnímu systému, které představuje Trumpova administrativa, ale podle očekávání také na Čínu s jejím státním kapitalismem, subvencemi domácímu průmyslu a nadprodukci, na které mezinárodní ekonomické právo hledá jen obtížně odpovědi.

Z témat, která nejčastěji zaznívala během konference, bylo možné odvodit několik současných trendů. Jedním z nich je ústup pozornosti, které se ze strany právních expertů dostávalo investiční ochraně a investičním sporům. Tato témata již nedominovala diskusním panelům a kulatým stolům jako v předešlých ročnících konference SIEL. Místo nich se více pozornosti soustředilo na otázky spojené s rostoucím geopolitickým napětím ve světě či globálním oteplováním: dodavatelské řetězce, opětovný rozmach průmyslových politik, zelenou tranzici a reflexi bezpečnostních témat, např. ve formě rozšiřování mechanismů prověřování zahraničních investic, kontroly vývozu či aplikace bezpečnostních výjimek.

Účastníci konference se nevyhnuli ani problematice nových technologií, zvláště umělé inteligence (AI), které se jen pomalu stávají předmětem mezinárodněprávní úpravy, a to především díky rozdílným přístupům k jejich regulaci mezi největšími ekonomikami, jak se již v nedávné minulosti stalo třeba také u datových toků.¹ Druhou nejčastěji zmiňo-

¹ Především lze v této souvislosti uvažovat o přísnější unijní regulaci, např. ve formě Aktu o umělé inteligenci, nařízení (EU) 2024/1689, a souvisejícímu „bruselskému efektu“ na ostatní země a protikladnému „americkému efektu“, který naopak dává technologickým společnostem volnou ruku.

vanou pokročilou technologií byly polovodiče. Ty jsou pro Tchaj-wan typické, protože ostrov je globálním centrem výroby polovodičů, zejména pokročilých čipů. Tchajwanská firma TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) je pak jejich největším světovým výrobcem.² Bylo tak příhodné, že polovodiče byly opakovaně objevujícím se tématem, zvláště v kontextu dodavatelských řetězců, státních subvencí k podpoře domácí výroby a kontroly jejich vývozu rivalům. U dodavatelských řetězců se rozvinula diskuze, zda tato oblast má být vůbec předmětem mezinárodního ekonomického práva a zda není vhodnější nechat jejich regulaci na vnitrostátním, především obchodním právu, nebo mezinárodním právu soukromém s ohledem na to, jak úzce se dodavatelské řetězce dotýkají vnitřního fungování obchodních společností a vzájemných smluvních závazků. Tato problematika se bytostně týká polovodičového průmyslu, který je notoricky známý svým komplexním globálním dodavatelským řetězcem, citlivým na každé narušení. Je proto těžko představitelné, že toto odvětví bude ponechané pouze na soukromé regulaci, ale alespoň podobně smýšlející země nebudou uvažovat o nastavení smluvně zakotvené spolupráci na mezinárodní úrovni.³ Také u kontroly vývozu nebylo možné vynechat regulaci vývozu pokročilých čipů a technologií potřebných k jejich výrobě. Především americká vývozní omezení, které se snaží podobně prosadit u dalších zemí jako Japonsko, Jižní Korea, Nizozemí nebo právě Tchaj-wan, vyvolávají řadu pochybností. Jak bylo ale rovněž upozorněno, tento americký unilaterální přístup je také částečně důsledkem oslabením role Wassenaarského ujednání, jehož konsensuální rozhodování o seznamu kontrolovaných technologií dvojího užití, typicky čipů, k vývozu je narušováno jednou smluvní stranou: Ruskem.

Stálíci širokého zájmu naopak přes svoji hlubokou krizi zůstává Světová obchodní organizace. Ač tento rok slaví 30 let od svého založení, důvodů k oslavám je minimum a poslední 13. Ministerská konference, která se konala v Abú Dhabí v minulém roce, byla jen dalším zklamáním, když (opět) nepřinesla žádné významné výsledky a došlo k zablokování zahájení jednání o klíčových obchodních výzvách, přestože takovou dohodu podpořila většina ostatních delegací.⁴ WTO dlouhodobě trpí nejen paralýzou vyjednávací role, kvůli které se nepodařilo vyřešit deset i dvacet let staré problémy ve světovém obchodě, ale není ani schopna reagovat na nové trendy jako vzestup e-commerce a státních subvencí. K tomu se přidalo ochromení mechanismu řešení obchodních sporů, kdy Spojené státy již devátým rokem blokují jmenování členů odvolacího orgánu WTO.⁵ Někteří účastníci se tak ve svých příspěvcích věnovali možnosti změnit způsob rozhodování v organizaci anebo obejít veto jednoho či více členů formou vyjednávání o mnohostranných iniciativách mimo rámec WTO.

Navzdory tomuto stavu ale zazněly i argumenty k mírnému optimismu. Přes všechny negativní předpovědi si zachovává WTO svoji relevanci. Někteří účastníci v diskuzi k budoucímu směřování WTO připomněli, že naprostá většina jejích členských států stále

² Stojí za připomenutí, že Karlova univerzita a tchajwanská National Chengchi University na konci roku 2023 společně založily „Supply Chain Resilience Center“ pro výzkum odolnosti dodavatelských řetězců, se zaměřením na polovodičový průmysl.

³ SVOBODA, O. Semiconductors Minilateral Agreement: Preventing Friendly Fire. *Journal of World Trade*. 2025, Vol. 59, No. 4.

⁴ Ministerstvo průmyslu a obchodu. 13. Ministerská konference WTO v Abú Dhabí přinesla smíšené výsledky. 18. 3. 2024.

⁵ Blíže viz např. SVOBODA, O. Krize Odvolacího orgánu Světové obchodní organizace: Její příčiny a následky. *Právník*. 2020, roč. 159, č. 11.

dodržuje pravidla, ke kterým se při vstupu do organizace zavázala, a stává se z ní široké fórum pro jednání o světovém obchodě mezi demokratickými a autokratickými režimy, tedy něco, co např. v meziválečném období nebo v době studené války v éře Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) chybělo. Na závěr konference emeritní profesor Univerzity v Bernu *Thomas Cottier*, jedna z nejuznávanějších autorit na právo GATT a WTO, členům SIEL a účastníkům konference připomenul, že jejich práce při obraně vlády práva v mezinárodních ekonomických vztazích je v dnešní době důležitější než kdykoli před tím. Po další červencové vlně hrozeb z Bílého domu, které otevřeně zpochybňující americké závazky vyplývající z většiny uzavřených obchodních dohod a z členství Spojených států ve WTO, s tím lze jen souhlasit.

Ondřej Svoboda*

Weyrovy dny právní teorie 2025

Ve dnech 5. a 6. června 2025 se po tříleté pauze na Právnické fakultě Masarykovy univerzity uskutečnil 9. ročník konference *Weyrovy dny právní teorie* pořádané katedrou právní teorie. Již tradičně konferenci uspořádal organizační tým pod záštitou jejího zakladatele *Martina Haply* a vystoupilo na ní 30 účastníků nejenom z řad právních teoretiků, ale také akademiků z oblasti ústavního práva, politologie, filozofie či medicíny. Letošní ročník nesl název *Právo, člověk, společnost* a byl tematicky rozdělen do dvou sekcí – první byla zaměřena na interdisciplinární reflexi vztahu práva a společnosti, druhá se pak zaměřila na aktuální problémy právní teorie, přičemž hlavní pozornost byla věnována především metodologii a interpretaci práva, právní filozofii, vztahu práva a jazyka či *Law & Humanities*.

Konferenci formálně zahájili její koordinátoři *Michal Vosínek* a *Linda Tvrdíková*. Po stručném představení programu předali úvodní slovo děkanovi *Martinu Škopovi*, který účastníky na půdě fakulty vřele přivítal a popřál zdárný průběh konference.

Po krátkém úvodu následoval panel moderovaný *Lindou Tvrdíkovou*. Jako první vystoupil *Jan Tryzna* s příspěvkem na téma *Soud jako zákonodárce*. Na pozadí příkladů z české soudní praxe představil teoreticko-právní problematiku hledání rozdílu mezi dotvářením práva a jeho interpretací. Z příspěvku vyplynulo, že hranice mezi oběma koncepty je velmi tenká a rozlišení závisí především na subjektivním názoru vnějšího pozorovatele. Dle autora příspěvku jsou aktuální trendy v rozhodování českých soudů důkazem toho, že v některých případech je tato linie překračována, tedy že soudy nejenom právo nalézají, ale i tvoří. V současnosti proto není na místě diskutovat o tom, zda k dotváření práva ze strany soudů dochází, nýbrž jak na tuto autonomní tvorbu, kterou je třeba trans-

* JUDr. Bc. Ondřej Svoboda, Ph.D., vědecký pracovník, katedra mezinárodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, a zaměstnanec Ministerstva zahraničních věcí České Republiky. Názory obsažené v tomto článku jsou pouze osobními názory autora a nevyjadřují oficiální stanovisko MZV ČR. E-mail: svobodao@prf.cuni.cz. Zpráva byla zpracována v rámci Univerzitního centra pro konfliktní a post-konfliktní studia (projekt UNCE č. 24/SSH/039).